

EŽENAS JONESKO

Pamoka

KOMIŠKA DRAMA

Eugène Ionesco THÉÂTRE
Gallimard. Paris 1954.

Verté
LAIMA RAPŠYTĖ

VEIKĖJAI

Mokytojas, penkiasdešimties—šešiasdešimties metų

Mokinė, aštuoniolikos metų

Tarnaitė, keturiasdešimt penkerių—penkiasdešimties metų

Seno Mokytotojo kabinetas, kartu ir valgomas

Kairėje durys į laiptus; scenos gilumoje, dešinėje, durys į koridorių

Gilumoje, kiek kairiau, nedidelis langas su paprastom užuolaidėlėm; ant palangės, iš lauko pusės, vazonai su miesčioniškom gėlėm.

Tolumoje turi matytis maži namukai su raudonais stogais; tai miestelis. Dangus pilkšvas. Dešinėje kaimiškas bufetas. Kambario viduryje valgomas, kartu ir rašomas stalas. Ap link stalą trys kėdės, dar dvi stovi prie lango. Šviesūs sienų apmušalai, keletas lentynų su knygomis

Pakilus uždangai, scena kurį laiką tuščia. Pasikui prie durų pasiglrsta skambutis

TARNAITĖ (balsas už scenos). Einu, einu. Valandėlę.

Atbildėjusi laiptais, kambaryje pasirodo pati Tarnaitė, tvirto sudėjimo, raudonskruostė moteriškė kokių keturiasdešimt penkerių—penkiasdešimties metų su kaimišku kyku ant galvos

TARNAITĖ (trenkusi durimis, įskrieja į kambarį iš dešinės ir, šluostydamosi į prijuostę rankas, bėga prie durų kairėje pusėje; tuo metu pasiglrsta antras skambutis). Kantrybės. Jau einu. (Atidaro duris. Pasirodo jauna, aštuoniolikos metų mokinė. Pilka uniforminė

*prijuostė, balta apykaklėlė, po pažastimi portfelis) La-
ba diena, panele.*

MOKINĖ. Laba diena, ponias. Ar ponas mokytojas
namie?

TARNAITĖ. Jūs atėjote į pamoką?

MOKINĖ. Taip, ponias.

TARNAITĖ. Jis jūsų laukia. Prisėskit valandėlę,
tuoj pranešiu.

MOKINĖ. Dėkui, ponias.

*Atsisėda prie stalo veidu į salę; lauko durys
jai iš kairės; nugara atsukta į kitas duris, pro
kurias išskuba T a r n a i t ė*

TARNAITĖ (*šaukia*). Ponias mokytojau, prašom nu-
lipti. Mokinė atėjo.

MOKYTOJAS (*už scenos plonu balseliu*). Dėkui.
Lipu... tuojau... tuojau...

*T a r n a i t ė išėjo; M o k i n ė sėdi, kukliai pa-
rietusi kojas, portfelį pasidėjusi ant kelių, ir
laukia; truputį pasižvalgo po kambarį, apžiūri
baldus, lubas. Išsiima iš portfelio sąsiuvinį, pa-
varto, apsistoja ties vienu puslapiu, tarsi kar-
totų pamoką, tarsi paskutinį kartą mestų akį į
namų darbus. Ji atrodo mandagi, gerai išauk-
lėta mergaitė, bet labai gyva, linksma, tempe-
ramentinga, atvirai besišypsanti. Veiksmo bė-
gyje jos judesiai pamažu lėtės, ji suglebs,
sugniuš; linksma, besišypsanti mergaitė dary-
sis lūdna, paniurus; ją, tokią judrią pjesės
pradžioje, kuo toliau, tuo labiau apims nuo-
vargis, apsnūdimas; dramatos pabaigoj jos veide
aiškiai atsispindės nervinė depresija; tai rodys:
ir jos kalbėjimo maniera: kalba pasidarys van-
gi, ji sunkiai prisimins žodžius ir vargiai juos*

tars; atrodis lyg paraližuota, pradedanti sirgti afazija. Iš pradžių savarankiška, kone agresyvi, pamažėle darysis vis pasyvesnė, kol pagaliau virs nebyliu, inertišku, bedvasiu daiktu Mokytojo rankose; kai Mokytojas rengsis ją nužudyti, Mokinė, apatijos apimta, nereaguos, tik akys sustingusiame veide rodys neapsakomą nuostabą ir baimę. Perėjimas iš vieno būvio į kitą, aišku, neturi būti pastebimas.

Įeina M o k y t o j a s, nedidelis seniukas su žila barzdele; jis su pensne, juoda kepuraitė, ilgu juodu švarku, kokius dėvi mokytojai, juodom kelnėm ir batais, prisegama apykakle ir juodu kaklaraiščiu. Nepaprastai mandagus, labai drovus, iš drovumo kalba tyliau balsu, labai korektiškas — tikras mokytojas. Visą laiką trina rankas; laikas nuo laiko akyse žybtelia gašlios liepsnelės, bet tuoj pat gęsta.

Veiksmo metu jo drovumas pamažėl, nepastebimai išnyks, akys ims gašliai blizgėti, tiesiog degte degti; Mokytojas — iš pradžių toks bejėgis — vis labiau įgis pasitikėjimo savim, darysis nervingas, agresyvus, valdingas ir ims kaip įmanydamas tyčiotis iš savo mokinės, tapusios jo rankose apgailėtiniu daiktu. Plonas ir tylus Mokytojo balsas turėtų vis tvirtėti ir pjesės pabaigoj būti labai stiprus, galingas, skardus, tuo tarpu kai Mokinės ryškus ir skambus pjesės pradžioje balsas pasidarys vos girdimas. Pirmosiose scenose Mokytojas gal net truputį mikčioja

MOKYTOJAS. Laba diena, gerbiamoji... Tai jūs, vadinasi, būsite mano nauja mokinė, tiesa?

MOKINĖ (*greit atsisuka; jaučiasi labai laisvai, kaip ir dera jaunai merginai; ji atsistoja, eina prie Mokytojo, paduoda jam ranką*). Taip, ponas mokytojau. Laba diena, ponas mokytojau. Atėjau laiku, kaip matote. Bijojau pavėluoti.

MOKYTOJAS. Labai gerai, gerbiamoji, bet nevertėjo taip skubėti. Labai atsiprašau, kad priverčiau laukti... Aš ką tik baigiau... žinote... na... Prašom atleisti... Atleiskite...

MOKINĖ. Nėr už ką, ponas mokytojau. Nieko tokio, pone.

MOKYTOJAS. Prašom atleisti... Ar lengvai radote namą?

MOKINĖ. Žinoma... Visiškai lengvai. Be to, ir pasiklausinėjau. Čia jus visi pažįsta.

MOKYTOJAS. Jau trisdešimt metų gyvenu šiame mieste. O jūs juk neseniai atsikraustėt! Kaip jums čia patinka?

MOKINĖ. Labai patinka. Miestas gražus, malonus, gražus parkas, pensionas, vyskupija, puikios krautuvės, gatvės, bulvarai...

MOKYTOJAS. Tas tiesa, gerbiamoji, bet aš mielai apsigyvenčiau kur kitur: Paryžių ar bent Bordo.

MOKINĖ. Jums patinka Bordo?

MOKYTOJAS. Nežinau. Niekad ten nesu buvęs.

MOKINĖ. O Paryžių tai tikrai buvotė?

MOKYTOJAS. Irgi ne, bet, jeigu jūs nieko prieš, norėčiau paklausti: kurios valstybės sostinė yra Paryžius?

MOKINĖ (*valandėlę galvoja, paskui — laiminga, kad žino*). Paryžius...— Prancūzijos sostinė?

MOKYTOJAS. Na žinoma, bravo, labai gerai, puiku. Sveikinu. Jūs žinot gimtosios šalies geografiją kaip savo penkis pirštus. Ypač sostines.

MOKINĖ. O, visų dar nežinau, ponas mokytojai, ne taip jau lengva jas išmoksi.

MOKYTOJAS. Nieko, palengvėle išmoksime... Tik turėkit kantrybės... Prašom atleisti... kantrybės... palengvėle, palengvėle... Pamatysit, kaip išmoksime... Šiandien gražus oras... nors, žinoma, ne visai... Bet vis tiek, svarbiausia, kad ne pernelyg blogas... Hm... hm... Nei lyja, nei sninga.

MOKINĖ. Būtų labai keista, jei snigtų, juk dabar vasara.

MOKYTOJAS. Atsiprašau, gerbiamoji, aš kaip tik ruošiausi tai pasakyti... nors jums netrukus paaiškės, kad žmogus niekad nieko negali žinoti.

MOKINĖ. Savaime suprantama, ponas mokytojai.

MOKYTOJAS. Mes niekuo negalime būti tikri šiame pasaulyje, gerbiamoji.

MOKINĖ. Žiemą sninga. Žiema yra vienas iš keturių metų laikų. Kiti frys — tai... hm... pa...

MOKYTOJAS. Na?

MOKINĖ. ...vasaris, paskui vasara ir... hm...

MOKYTOJAS. Prasideda kaip rudnysis, gerbiamoji.

MOKINĖ. Taip, taip, ruduo...

MOKYTOJAS. Teisingai, gerbiamoji, labai gerai atsakėte, puiku. Esu tikras, kad būsite gera mokinė. Padarysite didelę pažangą. Jūs esate protinga, atrodote išsilavinusi, geros atminties.

MOKINĖ. Aš žinau visus metų laikus, tiesa, ponas mokytojai?

MOKYTOJAS. Žinoma, gerbiamoji... tiksliau, beveik visus. Bet išmoksime. Šiaip ar taip, jau dabar neblogai. Jūs žinosite visus metų laikus net iš miego pažadinta. Kaip kad aš.

MOKINĖ. Tai labai sunku.

MOKYTOJAS. Visai ne. Truputis pastangų ir noro, gerbiamoji. Pamatysite, kaip išmoksitė. Galit neabejoti.

MOKINĖ. O, aš taip norėčiau, ponas mokytojau. Aš taip trokštu mokytis. Tėvai irgi geidžia, kad pagilintčiau savo žinias. Nori, kad specializuočiausi kurioj nors šakoj. Jie mano, kad mūsų amžiuje vien bendros kultūros, kad ir labai aukštos, nepakanka.

MOKYTOJAS. Jūsų tėvai, gerbiamoji, galvoja visiškai teisingai. Jūs turite tobulintis. Atleiskite, kad taip kalbu, bet tai būtina. Dabartinis gyvenimas labai sudėtingas.

MOKINĖ. Ir toks painus... Laimė, mano tėvai gana pasiturintys. Jie padės man studijuoti, baigti labai labai aukštus mokslus.

MOKYTOJAS. Vadinasi, jūs norėtumėt pasiruošti...

MOKINĖ. ...apginti daktaro disertaciją. Ir nedelsiant — gynimas už trijų savaičių.

MOKYTOJAS. Leiskite paklausti, ar jūs jau turite brandos atestatą?

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau, aš išlaikiau brandos atestato egzaminus ir iš tikslųjų mokslų, ir iš humanitarinių.

MOKYTOJAS. O, tai jūs labai išsilavinusi, net per daug išsilavinusi pagal amžių. Kokią disertaciją norėtumėt paruošti? Tikslųjų mokslų ar filosofijos?

MOKINĖ. Mano tėvai norėtų — jei tik tai įmanoma per tokį trumpą laiką — jie norėtų, kad paruoščiau abi disertacijas.

MOKYTOJAS. Abi?.. Žaviuosi jūsų drąsa, gerbiamoji, nuoširdžiai sveikinu. Pasistengsiu padaryti visa, kas įmanoma. Pagaliau juk jūs ir šiaip jau išprususi. Tokia jauna ir...

MOKINĖ. O, ponas mokytojau!

MOKYTOJAS. Prašom atleisti, bet, jums leidus, norėčiau pasakyti, kad laikas sėst prie darbo. Nėra ko gaišti.

MOKINĖ. Na žinoma, ponas mokytojau, aš ir pati to noriu. Prašom, aš pasiruošusi.

MOKYTOJAS. Norėčiau jus paprašyti, kad atsisėstumėt... štai čia... Ar leistumėt, gerbiamoji, jeigu jums patogų, atsisėsti priešais jus?

MOKINĖ. Žinoma, prašom.

MOKYTOJAS. Ačiū. (*Jie susėda prie stalo vienas prieš kitą, šonu į šalį*) Tai va. Turite su savim knygas, sąsiuvinius?

MOKINĖ (*imdama iš portfelio sąsiuvinius ir knygas*). Taip, ponas mokytojau. Žinoma, kas reikia, viską atsinešiau.

MOKYTOJAS. Puiku, gerbiamoji. Puiku. Taigi, jeigu jūs nieko prieš, pradėdam?

MOKINĖ. Žinoma, ponas mokytojau, jūsų valia.

MOKYTOJAS. Mano valia?.. (*Akys sublizga, staigus judesys, bet tuoj pat susivaldo*) Ak, gerbiamoji, tai jūsų valia. Aš tik jūsų tarnas.

MOKINĖ. O, ponas mokytojau...

MOKYTOJAS. Taigi, jeigu jūs nieko prieš... mes... mes... aš... aš norėčiau trumpai patikrinti jūsų ankstesnes ir dabartines žinias, kad galėčiau nužymėti būsimo darbo gaires... Gerai. Kaip jūs suprantate skaičiaus sąvoką?

MOKINĖ. Ji man ne visai aiški... gana miglota...

MOKYTOJAS. Gerai. Tuoju pamatysim.

Trinasi rankas. Įeina Tarnaitė; tai, atrodo, supykdo Mokytoją. Ji eina prie bufeto, kažko ieško, delsia

MOKYTOJAS. Taigi, gerbiamoji, jeigu jūs nieko prieš, pradėsim nuo aritmetikos...

MOKINĖ. Žinoma, ponas mokytojau. Kaip tik to ir noriu.

MOKYTOJAS. Aritmetika yra palyginti naujas mokslas, dabartinis, teisybę pasakius, greičiau metodas, negu mokslas... Ir kartu terapija. (*Tarnaitei*) Ar jau baigėt, Mari?

TARNAITĖ. Taip, ponas mokytojau, radau lėkštutę. Einu jau, einu...

MOKYTOJAS. Paskubėkite. Eikit greičiau į savo virtuvę.

TARNAITĖ. Taip, ponas mokytojau. Einu.

Kaip ir eina pro duris

TARNAITĖ. Atleiskit, ponas mokytojau, bet žiūrėkit, nesinervinkit.

MOKYTOJAS. Klausykit, Mari, nekrėskite juokų. Būkite rami.

TARNAITĖ. Visi taip sako.

MOKYTOJAS. Nelįskite man į akis su savo prasiromanymais. Esu ne mažas ir puikiai žinau, kaip man elgtis.

TARNAITĖ. Taigi, taigi. Geriau neprasidėkit su panele nuo aritmetikos. Aritmetika vargina, išstampo nervus.

MOKYTOJAS. Tik jau ne mano amžiuje. O aplamai, ko jūs kišatės? Tai mano dalykas. Aš žinau, ką darau. Jūsų vieta virtuvėje.

TARNAITĖ. Gerai, ponas mokytojau. Tik paskui nesakykit, kad neįspėjau.

MOKYTOJAS. Mari, apsieisiu ir be jūsų patarimų.

TARNAITĖ. Kaip sau norit, ponas mokytojau.

Išeina

MOKYTOJAS. Atleiskit, gerbiamoji, kad mums su-trukdė... Atleiskit tai moteriškai... Ji vis bijo, kad aš nepavargčiau. Nerimauja dėl mano sveikatos.

MOKINĖ. O, ką jūs, ponas mokytojau. Vadinasi, ji jums atsidavusi. Matyt, jus myli. Taip retai pamatysi gerą tarną!

MOKYTOJAS. Ji perdeda. Ir visai be reikalo būkš-tauja. Grįžkime prie savo aritmetikos.

MOKINĖ. Jau grįžtu, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS (*sąmojingai*). Sėdėdama ant kėdės?

MOKINĖ (*įvertindama sąmoji*). Kaip ir jūs, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Gerai. Vadinasi, truputėlį paaritme-tikuokim.

MOKINĖ. Su mielu noru, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Ar negalėtumėt man pasakyti...

MOKINĖ. Žinoma, galėčiau, ponas mokytojau, klauskite.

MOKYTOJAS. Kiek bus vienas ir vienas?

MOKINĖ. Vienas ir vienas bus du.

MOKYTOJAS (*sužavėtas Mokinės žiniom*). O, juk tai puiku. Man atrodo, kad esate toli pažengusi moks-le. Jūs lengvai apginsit abi disertacijas, gerbiamoji.

MOKINĖ. Labai džiaugiuosi. Juo labiau kad jūs taip sakote.

MOKYTOJAS. Važiuojam toliau. Kiek bus du ir vienas?

MOKINĖ. Trys.

MOKYTOJAS. Trys ir vienas?

MOKINĖ. Keturi.

MOKYTOJAS. Keturi ir vienas?

MOKINĖ. Penki.

MOKYTOJAS. Penki ir vienas?

MOKINĖ. Šeši.

MOKYTOJAS. Šeši ir vienas?

MOKINĖ. Septyni.

MOKYTOJAS. Septyni ir vienas?

MOKINĖ. Aštuoni.

MOKYTOJAS. Septyni ir vienas?

MOKINĖ. Aštuoni... *bis*.

MOKYTOJAS. Puikus atsakymas. Septyni ir vienas?

MOKINĖ. Aštuoni *ir*.

MOKYTOJAS. Puiku. Nuostabu. Septyni ir vienas?

MOKINĖ. Aštuoni *ketri*. O kartais devyni.

MOKYTOJAS. Žavu. Jūs žavi. Jūs stebuklinga. Karštai sveikinu, gerbiamoji. Nėra reikalo daugiau kartoti. Iš sudėties jūs esate verta daktaro laipsnio. Pažiūrėsim, kaip eisis atimtis. Sakykite, tik, žinoma, jeigu nepavargote, kiek gausime, iš keturių atėmę tris.

MOKINĖ. Iš keturių atėmę tris?.. Iš keturių atėmę tris?

MOKYTOJAS. Taip. Vadinasi, iš keturių reikia atimti tris.

MOKINĖ. Tai bus... septyni?

MOKYTOJAS. Man labai nemalonu, bet turiu paprieštarauti. Iš keturių atėmę tris, gausime ne septynis. Jūs painiojate: prie keturių pridėję tris, gausime septynis, o iš keturių atėmę tris,— ne septynis... Dabar nebe sudedam, o atimam.

MOKINĖ (*stengiasi suprasti*). Taip... taip...

MOKYTOJAS. Iš keturių atėmę tris, gausime... kiek?.. Kiek?..

MOKINĖ. Keturis?

MOKYTOJAS. Ne, gerbiamoji, ne keturis.

MOKINĖ. Tada tris?

MOKYTOJAS. Irgi ne, gerbiamoji... Atsiprašau, negaliu sutikti... Ne tris... prašom atleisti.

MOKINĖ. Iš keturių atėmę tris... Iš keturių atėmę tris?.. Iš keturių atėmę tris?.. Aišku, ne dešimt?

MOKYTOJAS. Na žinoma, ne, gerbiamoji. Reikia ne spėlioti, o galvoti. Pabandykim dirbti drauge. Prašom skaičiuoti.

MOKINĖ. Gerai, ponas mokytojau. Vienas... du... è-è-è...

MOKYTOJAS. Jūs mokate skaičiuoti? Iki kiek galite suskaičiuoti?

MOKINĖ. Galiu suskaičiuoti... iki begalybės.

MOKYTOJAS. Tai neįmanoma, gerbiamoji.

MOKINĖ. Tada, sakykim, iki šešiolikos.

MOKYTOJAS. To visiškai pakanka. Reikia mokėti apsiriboti. Taigi, prašom skaičiuoti, aš klausau.

MOKINĖ. Vienas... du... o po dviejų eina trys... keturi... ...:..

MOKYTOJAS. Gana, gerbiamoji. Kuris skaičius didesnis: trys ar keturi?

MOKINĖ. E-e... trys ar keturi? Kuris didesnis? Didesnis už tris ar keturis? Kuria prasme didesnis?

MOKYTOJAS. Yra mažesnių skaičių ir didesnių. Didiesni skaičiai turi daugiau vienetų, negu mažesni...

MOKINĖ. Negu mažesni skaičiai?

MOKYTOJAS. Taip, bent tie mažesni turi mažesnius vienetus. Jeigu ne vienetai visai mažiukai, galimas daktas, kad mažesniuose skaičiuose pasitaikys daugiau vienetų, negu didesniuose... žinoma, kitokių vienetų...

MOKINĖ. Tokiu atveju mažesni skaičiai gali būti didesni už didesnius skaičius?

MOKYTOJAS. Užteks. Tai mus gali per toli nuvesti. Tik žinokit, kad yra ne tik skaičių, bet ir dydžių, sumų, yra grupių, yra krūvų, krūvos tokių daiktų, kaip slyvos, vagonai, žąsys, sėklelės ir t. t. Kad mūsų užduotis

būtų lengvesnė, leiskim, kad tėra lygūs skaičiai; tada didesni bus tie, kurie turės daugiau lygių vienetų.

MOKINĖ. O tas skaičius, kuris turės daugiausia vienetų, bus didžiausias! Suprantu, ponas mokytojau, jūs sutapatinate kokybę su kiekybe.

MOKYTOJAS. Jūs per daug teoretizujete, gerbiamoji, per daug teoretizujete. Neverta taip gilintis. Imkim geriau savo konkretų pavyzdį ir paanalizuokime. Mes dar spėsime padaryti bendras išvadas. Turime skaičių keturi ir skaičių trys; kiekviename — lygus vienetų skaičius. Kuris iš jų bus didesnis: mažesnis skaičius ar didesnis?

MOKINĖ. Atleiskite, ponas mokytojau. Ką jūs turite omeny, sakydamas „didesnis“? Ar tą, kuris ne toks mažas, kaip kitas?

MOKYTOJAS. Taigi, taigi, gerbiamoji, puiku. Jūs puikiai supratot mano mintį.

MOKINĖ. Vadinasi, keturi.

MOKYTOJAS. Kas keturi? Didesnis už tris ar mažesnis?

MOKINĖ. Mažesnis... ne, didesnis.

MOKYTOJAS. Puikiai atsakyta. O kiek vienetų yra tarp trijų ir keturių?.. Arba tarp keturių ir trijų, jei jums patinka?

MOKINĖ. Tarp trijų ir keturių nėra jokių vienetų, ponas mokytojau. Keturi eina tuoj pat po trijų, tarp trijų ir keturių nėra ničnieko!

MOKYTOJAS. Jūs mane blogai supratote. Be abejo, dėl mano kaltės. Nepakankamai aiškiai išsireiškiau.

MOKINĖ. Ne, ponas mokytojau, tai mano kaltė.

MOKYTOJAS. Štai trys degtukai. Ir štai dar vienas — iš viso keturi. Žiūrėkite atidžiai: keturi degtukai, vieną atimę, kiek lieka?

Degtukų nesimato, kaip ir kitų daiktų, apie kuriuos kalbama; Mokytojas atsisots, rašys nesama kreida nesamoje lentoje ir t. t.

MOKINĖ. Penki. Jei trys ir vienas — keturi, tai keturi ir vienas bus penki.

MOKYTOJAS. Ne taip. Visiškai ne taip. Jūs turite aiškų potraukį prie sudėties. Bet juk reikia ir atimti. Negalima visą laiką sintetizuoti. Reikia ir analizuoti. Toks yra gyvenimas. Tokia filosofija. Toks mokslas. Toks progresas, civilizacija.

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Grįžkime prie savo degtukų. Vadinasi, yra keturi degtukai. Žiūrėkite, lygiai keturi. Vieną atimu, vadinasi, lieka tik...

MOKINĖ. Nežinau, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Nagi, pagalvokite, žinoma, tai nėra lengva. Tačiau jūs esate pakankamai išsilavinusi, galite pasistengti — to aš ir prašau — ir pagaliau supraskite. Nagi?

MOKINĖ. Kad neišeina, ponas mokytojau. Aš nežinau.

MOKYTOJAS. Paimkime paprastesnį pavyzdį. Jeigu jūs turėtumėt dvi nosis ir vieną aš nutraukčiau... Kiek tada liktų?

MOKINĖ. Nė vienos.

MOKYTOJAS. Kaip tai — nė vienos?

MOKINĖ. Labai paprastai. Dabar turiu vieną nosį, nes jūs nė vienos nenutraukėt. Jei būtumėt nutraukę, nebeturėčiau nė vienos.

MOKYTOJAS. Jūs nesupratot mano pavyzdžio. Sakykim, jūs turite tik vieną ausį.

MOKINĖ. Gerai, ir kas iš to?

MOKYTOJAS. Aš pridėdu jums dar vieną ausį, kiek dabar turėsite ausų?

MOKINĖ. Dvi.

MOKYTOJAS. Gerai. Aš pridėdu dar vieną. Kiek ausų turėsite?

MOKINĖ. Tris.

MOKYTOJAS. Vieną atimu... Lieka... kiek lieka ausų?

MOKINĖ. Dvi.

MOKYTOJAS. Vieną... vieną aš suvalgau...

MOKINĖ. Dvi.

MOKYTOJAS. Viena.

MOKINĖ. Dvi.

MOKYTOJAS. Viena!

MOKINĖ. Dvi!

MOKYTOJAS. Viena!!!

MOKINĖ. Dvi!!!

MOKYTOJAS. Viena!!!

MOKINĖ. Dvi!!!

MOKYTOJAS. Viena!!!

MOKINĖ. Dvi!!!

MOKYTOJAS. Ne. Ne. Ne dvi. Pavyzdys ne visai... įtikinamas. Klausykite.

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Jūs turite... turite... turite...

MOKINĖ. Dešimt pirštų!..

MOKYTOJAS. Gerai. Puiku. Nuostabu. Vadinasi, jūs turite dešimt pirštų.

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Kiek jūs turėtumėt pirštų, jeigu te-turėtumėt penkis?

MOKINĖ. Dešimt, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Nieko panašaus!

MOKINĖ. Dešimt, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Sakau, kad ne!

MOKINĖ. Jūs ką tik sakėte, kad aš turiu dešimt pirštų...

MOKYTOJAS. Bet tuoj po to pasakiau, kad teturite penkis.

MOKINĖ. Aš neturiu jokių penkių pirštų, aš turiu dešimt!

MOKYTOJAS. Pabandysim kitaip... Atiminėsime nuo vieneto iki penkių... Luktelkit, gerbiamoji, tuoj viską suprasite. Aš paaiškinsiu. (*Mokytojas ima rašyti ant nesamos lentos. Pritraukia ją prie Mokinės, kuri atsisuka, norėdama geriau matyti*) Matote, gerbiamoji... (*Kaip ir brūkštelia kreida lazdele, po ją vieneta, paskui dvi lazdeles, po jom dvejetą, paskui po juo trejetą, paskui keturias lazdeles, o apačioje ketvertą*) Matote...

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Štai lazdelės, gerbiamoji, lazdelės. Čia viena lazdelė, čia dvi lazdelės, čia trys lazdelės, paskui keturios lazdelės ir penkios lazdelės. Viena lazdelė, dvi lazdelės, trys lazdelės, keturios lazdelės ir penkios lazdelės — tai skaičiai. Kai skaičiuojam lazdeles, tai kiekviena lazdelė atitinka vieneta, gerbiamoji... Ką aš pasakiau?..

MOKINĖ. „Vieneta, gerbiamoji! Ką aš pasakiau?“

MOKYTOJAS. Arba skaitmenis! Arba skaičius! Vienas, du, trys, keturi, penki yra skaičiavimo elementai, gerbiamoji.

MOKINĖ (*neryžtingai*). Taip, ponas mokytojau. Elementai, skaitmenys, kuriuos atitinka lazdelės, vienetai ir skaičiai...

MOKYTOJAS. Aplamai... Taip sakant, galų gale čia ir yra visa aritmetika.

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau. Gerai, ponas mokytojau. Dėkui, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Taigi, skaičiuokit, pasinaudodama šiais elementais... sudėkit ir atimkit...

MOKINĖ (*stengdamasi atsiminti*). Lazdelės yra ir skaitmenys, ir skaičiai, ir vienetai?

MOKYTOJAS. Hm... taip sakant... O toliau?

MOKINĖ. Galima atimti du vienetus iš trijų vienetų, bet ar galima atimti du du iš trijų trijų? Arba du skaitmenis iš keturių skaičių? O tris skaičius iš vieneto?

MOKYTOJAS. Ne, gerbiamoji.

MOKINĖ. Kodėl, ponas mokytojau?

MOKYTOJAS. Todėl, gerbiamoji.

MOKINĖ. Kodėl todėl, ponas mokytojau? Juk jie visi vienodi?

MOKYTOJAS. Taip jau yra, gerbiamoji. To nepaaiškinsi. Čia reikalinga matematinė intuicija. Vieni ją turi, kiti ne.

MOKINĖ. Kaip gaila!

MOKYTOJAS. Klausykite, gerbiamoji, jeigu jūs neįsisavinsite kaip reikiant šių dėsnių, šių aritmetinių archetipų, tai niekad negalėsite gerai atlikti politechninio darbo. Tuo labiau negalėsite skaityti kurso Politechnikos institute... nei vyriausioj vaikų darželio grupėj. Suprantu, kad tai nelengva, tai labai abstraktu, labai... be abejo... bet kaipgi galima, neįsisavinus svarbiausių elementų, mintinai suskaičiuoti — o tat eiliniam inžinieriui nieko nereiškia — kiek bus, pavyzdžiui, tris milijardus septynis šimtus penkiasdešimt penkis milijonus devynis šimtus devyniasdešimt aštuonis tūkstančius du šimtus penkiasdešimt vieną padauginus iš penkių milijardų šimto šešiasdešimt dviejų milijonų trijų šimtų trijų tūkstančių penkių šimtų aštuonių?

MOKINĖ (*kaip mat*). Bus devyniolika kvintilijonų trys šimtai devyniasdešimt kvadrilijonų du trilijonai aštuoni šimtai keturiasdešimt keturi milijardai du šimtai devyniolika milijonų šimtas šešiasdešimt keturi tūkstančiai penki šimtai aštuoni...

MOKYTOJAS (*nustebęs*). Ne. Manychiau, kad ne. Turėtų būti devyniolika kvintilijonų trys šimtai devyniasdešimt kvadrilijonų du trilijonai aštuoni šimtai keturiasdešimt keturi milijardai du šimtai devyniolika milijonų šimtas šešiasdešimt keturi tūkstančiai penki šimtai devyni...

MOKINĖ. Ne... penki šimtai aštuoni...

MOKYTOJAS (*vis labiau stebėdamasis, skaičiuoja mintyse*). Taip... Jūsų teisybė... Tikrai, išeina... (*Murma sau po nosim*) ...kvintilijonų, kvadrilijonų, trilijonai, milijardai, milijonų... (*Garsiai*) Šimtas šešiasdešimt keturi tūkstančiai penki šimtai aštuoni... (*Apstulbęs*) Bet kaip jūs padauginote, nežinodama skaičiavimo pagrindų?

MOKINĖ. Labai paprastai. Nepasitikėdama savo aritmetiniais gabumais, aš mintinai išmokau visus galimus visų galimų veiksmų variantus.

MOKYTOJAS. Nieko sau... Tačiau, jums leidus, turiu pasakyti, kad aš nesu jums patenkintas, gerbiamoji, negaliu jūsų pagirti, nes matematikoj, o ypač aritmetikoj imame skaičiuon — aritmetikoje vien skaičiai — imame skaičiuon tik supratimą... Tik matematinio protavimo — ir induktyvinio, ir deduktyvinio — keliu turėjote gauti šitą rezultatą, o taip pat ir visus kitus rezultatus. Matematika — baisiausias atminties priešas; atmintis — bet kur kitur geras daiktas, bet, aritmetiškai kalbant, aritmetikai — ji visai nereikalinga.. Ne, aš esu nepatenkintas... Iš to nėra nieko doro, ničnieko...

MOKINĖ (*nušiminusi*). Taip, ponas mokytojai.
MOKYTOJAS. Aritmetikos tuokart užteks. Pereisim
prie kitų disciplinų.

MOKINĖ. Gerai, ponas mokytojai.

TARNAITĖ (*jeidama*). Hm, hm... ponas mokytojai...

MOKYTOJAS (*negirdi*). Labai gaila, gerbiamoji, kad
jūs taip menkai išmanote matematiką...

TARNAITĖ (*traukia jį už rankovės*). Ponas mokyto-
jai! Ponas mokytojai!

MOKYTOJAS. Bijau, kad nesugebėsite apginti abie-
jų daktaro disertacijų.

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojai, labai gaila.

MOKYTOJAS. Nors, jeigu jūs... (*Tarnaitei*) Atsto-
kite, Mari... Ko jūs kišatės ne į savo reikalus? Marš į
virtuvę! Prie puodų! Eikit! Eikit! (*Mokinei*) Pasišeng-
sim jus paruošti bent vienoj srity...

TARNAITĖ. Ponas mokytojai!.. Ponas mokytojai!..

Tampo jį už rankovės

MOKYTOJAS (*Tarnaitei*). Tučtuojau paleiskit mano
rankovę. Paleiskit! Ką tai reiškia?.. (*Mokinei*) Jeigu
jūs tikrai norite gauti bent vienos srities doktoratą...

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojai.

MOKYTOJAS. ...privalau jums išdėstyti lingvistikos
ir lyginamosios filologijos pagrindus...

TARNAITĖ. Ne, ne, ponas mokytojai, ne... Nereikia.

MOKYTOJAS. Mari, jūs vėl savo!

TARNAITĖ. Nereikia filologijos, ponas mokytojai,
per filologiją žmogus išeina iš krašto...

MOKINĖ (*nustebusi*). Iš krašto? (*Kvailai šypso*) Tai
bent!

MOKYTOJAS (*Tarnaitei*). Čia jau per daug! Išeikit!

TARNAITĖ. Gerai, ponas mokytojai, kaip sau norit.

Tik paskui nesakykit, kad neįspėjau! Per filologiją žmogus išeina iš krašto!

MOKYTOJAS. Aš ne mažas vaikas, Mari!

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau.

TARNAITĖ. Kaip sau norit!

Išeina

MOKYTOJAS. Varykime toliau, gerbiamoji.

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Taigi, prašyčiau atidžiai išklaudyti specialią paskaitą...

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. ...kuri per penkiolika minučių padės jums įsisavinti pagrindinius neoispaniškų kalbų lingvistikos ir lyginamosios filologijos dėsnius.

MOKINĖ. O taip, ponas mokytojau, taip, taip!

Suploja rankomis

MOKYTOJAS (*valdingai*). Tylos! Ką tai reiškia?

MOKINĖ. Atleiskite, ponas mokytojau.

Neskubėdama vėl deda rankas ant stalo

MOKYTOJAS. Tylos! (*Atsistoja ir ima vaikščioti po kambarį, susidėjęs rankas už nugaros; laikas nuo laiko stabtelia vidury kambario arba prie Mokinės; akcentuoja savo žodžius rankos mostais; jis postringauja per daug nesikarščiuodamas; Mokinė seka jį žvilgsniu, bet ne visuomet tat patogu, nes tenka nuolat gręžioti galvą; vieną ar du kartus — bet ne daugiau — visiškai apsisuka*) Vadinasi, gerbiamoji, ispanų kalba yra motina, pagimdžiusi visas neoispaniškas kalbas: ispanų, lotynų, italų, mūsų prancūzų, portugalų, rumunų, sardų arba sardanapalų, ispanų ir neoispanų, o taip pat pagal kai kuriuos duomenis turkų kalbą, nors ji yra

artimesnė graikų kalbai,— tai visiškai suprantama, turint galvoje, kad Turkija yra Graikijos kaimynystėje, o Graikija yra arčiau Turkijos, negu jūs arba aš; tai dar kartą patvirtina labai svarbų lingvistikos dėsnį, pagal kurį geografija ir filologija glaudžiai siejasi... Galite užsirašinėti...

MOKINĖ (*vangiu balsu*). Taip, ponas mokytojau!

MOKYTOJAS. Neoispaniškos kalbos skiriasi vienos nuo kitų ir nuo kitų kalbinių grupių, kaip, pavyzdžiui, austrų ir neoaustrų arba habsburgų, o taip pat nuo esperanto, helvetų, monako, šveicarų, andoros, futbolininkų, o taip pat ir nuo diplomatų ir techninės kalbos grupių, taigi, kartoju, jos skiriasi nepaprastu panašumu, todėl sunku jas atskirti vieną nuo kitos — aš kalbu apie neoispaniškas kalbas — jas sunku atskirti vieną nuo kitos, bet vis dėlto galima atskirti dėka skirtingų kiekvienos kalbos bruožų, o tat yra nenuginčijamas jų nepaprasto panašumo įrodymas; tas panašumas pabrėžia jų bendrą kilmę ir kartu jas griežtai diferencijuoja, nes jos turi skiriančių bruožų, kaip ką tik esu minėjęs.

MOKINĖ. O-o-o ta-a-a-i-i-ip, ponas mokytojau!

MOKYTOJAS. Bet neapsiribosime bendrais samprotavimais...

MOKINĖ (*gailėdamasi, pasidavusi Mokytojo gražbylystei*). O, ponas mokytojau...

MOKYTOJAS. Matau, kad domitės. Tuo geriau, tuo geriau.

MOKINĖ. O taip, ponas mokytojau...

MOKYTOJAS. Neliūdėkit, gerbiamoji. Mes dar grįšim prie to... o gal ir nebegrišim. Kas gali žinoti?

MOKINĖ (*vis dar žavėdamasi*). O taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. Kiekviena kalba, gerbiamoji, įsidėmėkit, atsiminkite *iki grabo lentos*...

MOKINĖ. O taip, ponas mokytojau, iki grabo lentos... Taip, ponas mokytojau...

MOKYTOJAS. ...o tai vienas iš svarbiausių dėsnių: kiekviena kalba, iš esmės, tėra tik šneka, ir todėl ji sudaryta iš garsų arba...

MOKINĖ. ...fonemų...

MOKYTOJAS. Pats būčiau pasakęs. Nėra ko rodyti savo išprusimą. Geriau pasiklausytumėt.

MOKINĖ. Gerai, ponas mokytojau. Taip, ponas mokytojau.

MOKYTOJAS. O skrendančius garsus, gerbiamoji, reikia sugauti už sparnelių, kad nenukristų į kurčių ausis. Vadinasi, norint ką nors ištarti, patartina ištempti kiek tik įmanoma kaklą ir smakrą, atsistoti ant pirštų galų, va taip, žiūrėkit...

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojau...

MOKYTOJAS. Nutilkit. Prašom sėdėti ir nepertraukinėti... Ir tarti labai aukštus garsus, kiek tik leidžia plaučiai ir balso stygos. Va taip, žiūrėkit: „drugelis“, „eureka“, „Trafalgaras“, „tètė, teta“. Tada garsai iš šilto oro, kuris yra lengvesnis už aplinkinį orą, plazdens ir plazdens, neberizikuodami įkristi į kurčių ausis, kurios yra tikros prarajos, garsų kapinės. Jeigu jūs leisite garsus vis greitėjančiu tempu, jie patys savaime įsikibs vieni į kitus, sudarydami skiemenis, žodžius, net frazes, tai yra, daugiau ar mažiau svarbias grupes, grynai iracionalius garsų junginius, kurie neturės jokios prasmės, bet kaip tik todėl be jokio pavojaus laikysis aukštai ore. Vien tik reikšmingi žodžiai, apsunkinti prasme, krenta žemyn ir nugarma...

MOKINĖ. ...į kurčių ausis.

MOKYTOJAS. Teisingai, bet prašom nepertraukinėti... visiškai netvarkingai... arba sproginėja kaip pūs-

lės. Taigi, gerbiamoji... (*Atrodo, kad Mokinei kažką skauda*) Kas jums yra?

MOKINĖ. Man skauda dantis, ponas mokytojų.

MOKYTOJAS. Tiek to. Nesustosim dėl tokių niekniekių. Taigi...

MOKINĖ (*vis labiau ir labiau kentédama*). Taip, ponas mokytojų.

MOKYTOJAS. Ta pačia proga atkreipsiu jūsų dėmesį į priebalsius, kurie keičiasi, jungiant žodžius. P virsta b, s — z, k — g ir atvirkščiai, kaip antai: „Būk didelis“, „Žaisdamas“, „Gaidys vyne“, „Atėjo naktis“.

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Klausykit toliau.

MOKINĖ. Taip.

MOKYTOJAS. Režiumuoju: praeina metų metai, kol išmokstame tarti. Mokslo dėka pakanka keleto minucijų. Taigi, norėdami ištarti žodžius, garsus ir visa kita, orą negailestingai išstumiamo iš plaučių, švelniai leidžiame pro balso stygas, o jos kaip arfos stygos arba medžio lapai vėjyje dreba, krūpčioja, virpa, virpa, virpa arba zvimbia, šnypščia ir švilpia, švilpia, įjungdamos į darbą liežuvėlį, liežuvį, gomurį, dantis...

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. ...lūpas... Pagaliau žodžiai išeina pro nosį, burną, ausis, odos poras, išrauna ir nešasi su savim visus aukščiau išvardintus organus it galingas didis šuoras, kuris yra ne kas kita, kaip tai, ką mes neteisingai vadiname balsu; jis virsta daina arba transformuojasi į baisią simfoninę audrą su visa garsinių stebuklų gama... įvairiausių gėlių puokštes: lūpinius, dantinius, sprogstamuosius, gomurinius ir kitokius — švelnius, aštrius ar šaižius garsus.

MOKINĖ. Taip, ponas mokytojų, man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Klausykite, klausykite. O neispaniškosios kalbos yra taip artimos vienos kitoms, kad jas galima laikyti tikromis giminaitėmis. Beje, jų motina: ispanų kalba — prasideda i-es. Štai kodėl jas labai sunku atskirti vieną nuo kitos. Štai kodėl labai svarbu teisingai tarti, vengti tarimo klaidų. Geras tarimas atstoja visą kalbą. Blogas tarimas gali jums iškrėsti piktą špąsą. Šia proga, jums leidus, norėčiau, čia kalbant, čia paliekant, pasidalinti jaunystės prisiminimais. (*Įtampa kiek atslūgsta, Mokytojas paskęsta jaunystės atsiminimuose, jo veidas sušvelnėja, bet greit vėl suims save į rankas*) Tada aš buvau labai jaunas, dar beveik vaikas. Kai tarnavau kariuomenėje, mūsų pulke buvo toks vikontas, beje, mano draugas, ir jis turėjo rimtą tarties ydą: negalėjo ištarti raidės „f“. Vietoj „f“ sakydavo „f“. Taigi vietoj „fontanas“ jis sakydavo „fontanas“. Jis tarė „faktas“ vietoj „faktas“, „Firmenas“ vietoj „Firmenas“, „fokusas“ vietoj „fokusas“, „filosofuoti“ vietoj „filosofuoti“, „furoras“ vietoj „furoras“, „fi, fe, fui“ vietoj „fi, fe, fui“; „fagotas“ vietoj „fagotas“, „Filipas“ vietoj „Filipas“, „fasaris“ vietoj „fasaris“, „kovas balandis“ vietoj „kovas balandis“, „Žeraras de Nervalis“, o ne „Žeraras de Nervalis“, kaip reikėtų tarti, „Mirabo“ vietoj „Mirabo“ ir t. t. vietoj ir t. t., ir t. t. vietoj ir t. t., ir taip toliau vietoj ir taip toliau. Tik jam sekėsi: jis mokėjo taip gerai slėpti savo ydą po skrybėlėmis, kad niekas nieko nepastebėdavo.

MOKINĖ. Taip. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS (*staiga keisdamas toną, griežtai*). Klausykite. Visų pirma, surasim panašumus, kad paskui galėtume išsiaiškinti, kuo tos kalbos skiriasi viena nuo kitos. Neįgudusiam žmogui neįmanoma pajusti skirtumo. Taigi, visi visų tų kalbų žodžiai...

MOKINĖ. Taip?.. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Klausykite... yra tokie pat, kaip ir visos galūnės, visi priešdėliai, visos priesagos, visos šaknys...

MOKINĖ. Ar žodžių šaknys gali būti kvadratinės? MOKYTOJAS. Kvadratinės ar kubinės. Žiūrint kur. MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Klausykite. Taigi, pavyzdžiui, kad būtų aišku, paimkite žodį „kakta“...

MOKINĖ. Su kuo paimti?

MOKYTOJAS. Su kuo norite, su tuo ir imkite, tik nepertraukinėkite.

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Klausykite... Aš pasakiau „klausykite“. Taigi, paimkite prancūzišką žodį „kakta“. Ar paėmėt?

MOKINĖ. Taip, taip. Paėmiau. Dantys, dantys...

MOKYTOJAS. Žodis „kakta“ yra žodžio „kaktinis“ šaknis. Ir žodžio „nukakti“ šaknis. „In“ yra priesaga, „nu“ — priešdėlis. Jie taip vadinami todėl, kad nekin-ta. Nenori.

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Klausykite. Greitai. Tos priesagos yra ispaniškos kilmės, tikiuosi, jūs tai pastebėjote, ar ne?

MOKINĖ. Oi kaip skauda!

MOKYTOJAS. Klausykite. Galėjote pastebėti ir tai, kad jos nesikeičia ir prancūzų kalboje. Matot, gerbia-moji, niekas negali priversti jų keistis nei lotynų kalboje, nei italų, nei portugalų, nei sardanapalų ar sardana-palių, nei rumunų, nei neoispanų, nei ispanų, net turkų kalboj jos lieka tos pačios: „kakta“, „kaktinis“, „nukakti“ visose tose kalbose visuomet bus tas pats žodis, su ta pačia šaknim, su ta pačia priesaga, su tuo pačiu priešdėliu. Tas pats ir su kitais žodžiais.

MOKINĖ. Ar visose kalbose tie žodžiai turi tą pa-čią prasmę? Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Būtinai. Tarp kitko, tai greičiau sąvokos, negu žodžiai. Šiaip ar taip, visose pasaulio kalbose visi žodžiai turi tą pačią prasmę, tą pačią garsinę formą ir tas pačias dalis, ir ne tik šis žodis, o visi, kokie tik gali būti. Nes visose šalyse vieną sąvoką galima išreikšti tik vienu ir tuo pačiu žodžiu ir jo sinonimais. Atstokit su savo dantimis.

MOKINĖ. Man skauda dantis. Skauda, skauda, skauda.

MOKYTOJAS. Gerai, klausykit toliau. Aš jums sakau: klausykit toliau... Kaip, pavyzdžiui, pasakytumėt prancūziškai: „Mano senelės rožės yra tokios pat geltonos, kaip mano azijietis senelis?“

MOKINĖ. Man labai, labai skauda dantis.

MOKYTOJAS. Klausykit, klausykit, na sakykit pagaliau!

MOKINĖ. Prancūziškai?

MOKYTOJAS. Prancūziškai.

MOKINĖ. Hm... pasakyti prancūziškai: „Mano senelės rožės yra tokios pat geltonos...?“

MOKYTOJAS. ...kaip mano azijietis senelis...

MOKINĖ. Tai prancūziškai bus tikriausiai... mano... kaip prancūziškai „senelė“?

MOKYTOJAS. Prancūziškai? Senelė.

MOKINĖ. Mano senelės rožės yra tokios pat... geltonos, ar taip prancūziškai sakoma „geltonos“?

MOKYTOJAS. Žinoma!

MOKINĖ. Yra tokios pat geltonos, kaip mano supykęs senelis.

MOKYTOJAS. Ne... a...

MOKINĖ. ...zijietis... Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Taip, teisingai.

MOKINĖ. Man skauda...

MOKYTOJAS. ...dantis... tiek to... Toliau! Dabar iš-

verskite tą pačią frazę į ispanų kalbą, paskui į neoispanų...

MOKINĖ. Ispaniškai bus: „Mano senelės rožės yra tokios pat geltonos, kaip mano azijietis senelis.“

MOKYTOJAS. Ne. Blogai.

MOKINĖ. O neoispaniškai: „Mano senelės rožės yra tokios pat geltonos, kaip mano azijietis senelis.“

MOKYTOJAS. Blogai. Blogai. Blogai. Jūs padarėte atvirkščiai: užuot išvertusi į ispanų kalbą, išvertėte į neoispanų, o užuot pasakiusi neoispaniškai, pasakėte ispaniškai... Ak... ne... atvirkščiai...

MOKINĖ. Man skauda dantis. Jūs pats susipainiojot.

MOKYTOJAS. Jūs mane ir supainiojot. Atidžiai klausykit ir užsirašinėkit. Dabar pasakysiu frazę ispaniškai, paskui neoispaniškai ir pagaliau lotyniškai. Paskui jūs pakartosite. Atidžiai sekite, nes kalbos labai panašios. Tokios panašios, kad net sutapatėjo. Dėmesio, atidžiai sekite...

MOKINĖ. Man skauda...

MOKYTOJAS. ...dantis.

MOKINĖ. Toliau... Oi!..

MOKYTOJAS. ...Ispaniškai! „Mano senelės rožės yra tokios pat geltonos, kaip mano azijietis senelis.“ Lotyniškai: „Mano senelės rožės yra tokios pat geltonos, kaip mano azijietis senelis.“ Pajutote skirtumą? Dabar išverskite į... rumunų kalbą.

MOKINĖ. Mano senelės... kaip rumuniškai „rožės“?

MOKYTOJAS. Še taul Nagi „rožės“!

MOKINĖ. O argi ne „rožės“? Oi kaip skauda dantis!..

MOKYTOJAS. Žinoma, ne, jokių būdu, mat, „rožės“ yra turkiškas prancūziško žodžio „rožės“ variantas. Ispaniškai „rožės“, pajutot? Sardanapališkai „rožės“...

MOKINĖ. Atleiskite, ponas mokytojau, bet... Oi kaip skauda dantis... aš nejuntu jokio skirtumo.

MOKYTOJAS. Juk visiškai nesunku! Visiškai nesunku! Tik reikia turėti tam tikrą patirtį, techninę ir kalbinę praktiką, nes tos kalbos tokios skirtingos, nors ir turi visiškai vienodas savybes. Pabandyčiau atskleisti jų paslaptį...

MOKINĖ. Skauda dantis...

MOKYTOJAS. Kas gi skiria tas kalbas vienas nuo kitų? Ne žodžiai — jie visur vienodi, ne sakinio struktūra — ji visur panaši, ne intonacija — čia nerastume skirtumų, ne kalbos ritmas... tas kalbas skiria... jūs klausote?

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Ar klausote, gerbiamoji? Matau, kad susipyksim.

MOKINĖ. Nusibodo, ponas mokytojau! Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Po šimts gauruotų kipšiukų! Klausysite ar ne?

MOKINĖ. Tuoju... tuoju... jau klausau...

MOKYTOJAS. Tas kalbas skiria vienas nuo kitų ir visas jas nuo ispanų i-es kalbos, jų motinos...

MOKINĖ (*raukosi iš skausmo*). Kas gi, pagaliau?

MOKYTOJAS. kažkas neapčiuopiama. Tai, ko neišreikšti žodžiais, bet ką gali pajusti po daugybės metų, po didelių pastangų, po ilgos praktikos...

MOKINĖ. Ką?

MOKYTOJAS. Taip, gerbiamoji. Nėra jokių taisyklių. Reikia turėti vien gerą kalbos uoslę, ir viskas. Bet, kad atsirastų gera uoslė, reikia mokytis, mokytis ir dar kartą mokytis.

MOKINĖ. Skauda dantis.

MOKYTOJAS. Vis dėlto yra keletas ypatingų atvejų, kai skirtingose kalbose žodžiai skamba skirtingai... Bet mes negalime remtis šiais atvejais, nes jie, taip sakant, tėra išimtys.

MOKINĖ. Štai kaip?.. Oi, ponas mokytojau, kaip skauda dantis!

MOKYTOJAS. Nepertraukinėkite! Nepykdykit manęs! Jūs išvesite mane iš kantrybės. Taigi, aš sakiau, kad... Aha, taip, išimty, vadinamieji lengvai atskiriami atvejai... arba patogiai atskiriami... arba paprastai... kaip jums patinka... kartoju: kaip jums patinka, nes matau, kad jūs nebeklausote...

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Taigi sakau, kad tam tikruose šnekamosios kalbos išsireiškimuose tam tikri skirtingų kalbų žodžiai iš esmės skiriasi vieni nuo kitų, ir tada būna daug lengviau išskirti tą ar kitą kalbą. Štai pavyzdys: populiarius Madride neoispaniškas posakis „mano tėvynė yra Neoispanija“ italų kalboje tampa „mano tėvynė yra...“

MOKINĖ. ....„Neoispanija.“

MOKYTOJAS. Visai nel „Mano tėvynė yra Italija.“ Dabar pasakykit, naudodamasi paprasčiausia dedukcija, kaip bus prancūziškai Italija?

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Juk visai nesunku: tikslus žodžio Italija atitikmuo prancūzų kalboje yra žodis Prancūzija. Mano tėvynė yra Prancūzija. O Prancūzija turkiškai — Turkija. Mano tėvynė yra Turkija. O Turkija portugaliskai — Portugalija. Turkiškas posakis: „Mano tėvynė yra Turkija“, išvertus į portugalų kalbą, būtų: „Mano tėvynė yra Portugalija“! Ir taip toliau...

MOKINĖ. Gerai jau, gerai! Man skauda...

MOKYTOJAS. Dantis! Dantis! Dantis! Aš tuoj išrausiu visus tuos dantis! Štai dar vienas pavyzdys. Žodis „sostinė“ įgauna skirtingas prasmes, priklausomai nuo kalbos, kuria jis ištariamas. Vadinasi, kai ispanas sako: „Aš gyvenu sostinėje“, žodis „sostinė“ reiškia vi-

sai ką kita, negu portugalos posakis: „Aš gyvenu sostinėje.“ Lygiai taip pat ir prancūzui, neoispanui, rumunui, lotynui, sardanapalui... Kai išgirsite sakant... gerbiamoji, gerbiamoji, aš jums kalbu! Po velnių! Kai išgirsite sakant: „Aš gyvenu sostinėje“, jūs kaip mat suprassite, kokia kalba — ispanų ar ispanų, neoispanų, prancūzų, turkų, rumunų ar lotynų — buvo pasakyta, nes pakanka atspėti, apie kokią sostinę galvoja tas, kas taria tuos žodžius... tardamas tuos žodžius... Tad čia ir bus bene vieninteliai aiškūs pavyzdžiai, kuriuos galiu jums pateikti...

MOKINĖ. Oi, ail Dantys...

MOKYTOJAS. Tylėt! Kad duosiu per snukį!

MOKINĖ. Tik pabandykit. Atsirado mat!

Mokytojas čiumpa į ją už riešo ir ima laužti

MOKINĖ. Ai!

MOKYTOJAS. Sėdėkit ramiai! Kad man nė žodžio!

MOKINĖ (*verkšlena*). Skauda dantis...

MOKYTOJAS. Bet ypač... kaip čia pasakius... ypač paradoksalu... taip... kaip tik tas žodis... bet ypač paradoksalu, kad aibė visiškai neišsilavinusių žmonių kalba tomis skirtingomis kalbomis... supratote? Ką aš pasakiau?

MOKINĖ. ...kalba tomis skirtingomis kalbomis! Ką aš pasakiau!

MOKYTOJAS. Jūsų laimė... Paprasti žmonės kalba ispaniškai, primaišydami neoispaniškų žodžių, kurių jie nesupranta, ir mano, jog kalba lotyniškai... Arba kalba lotyniškai, primaišydami turkiškų žodžių, ir mano, jog kalba rumuniškai... arba ispaniškai, primaišydami neoispaniškų žodžių, ir mano, jog kalba sardanapališkai, arba ispaniškai... Suprantate, ką aš sakau?

MOKINĖ. Taip! Taip! Taip! Taip! Ko dar norit?..

MOKYTOJAS. Nebūk tokia įžūli, paukštyte, nes ga-

li atsirūgti... (*Isiutęs*) Bet baisiausia, gerbiamoji, jog kai kurie žmonės tariasi, pavyzdžiui, kalbą ispaniškai, bet sako lotyniškai: „Nuo kepenėlių man skauda kepenis“, kreipdamiesi į prancūzą, kuris nežino nė žodžio ispaniškai, bet viską puikiai supranta, tarsi būtų išgirdęs savo gimtąją kalbą. Beje, jis mano, kad tai jo gimtoji kalba. Ir tas prancūzas atsakys prancūziškai: „Man irgi skauda kepenis“, ir ispanas jį puikiausiai supras, manydamas, kad jam atsakyta gryna ispanų kalba... nors iš tiesų buvo kalbama nei ispaniškai, nei prancūziškai, bet lotyniškai su neoispanų kalbos priemaisa... Sėdėsit ramiai, gerbiamoji, ar ne! Nesūpuokit kojų po stalų, netrypkite...

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS. Kodėl paprasti žmonės, nežinodami, kokia kalba jie kalba, ar net kalbėdami skirtingomis kalbomis, puikiai supranta vienas kitą?

MOKINĖ. Įdomu.

MOKYTOJAS. Paprasčiausiai, tai vienas iš liaudyje paplitusio vulgaraus empirizmo kuriozų — prašom nemišyti su praktika! — paradoksas, nesąmonė, viena iš žmogaus prigimties keistenybių, paprastų paprasčiausiai instinktas, vienu žodžiu, svarbiausią vaidmenį čia vaidina instinktas.

MOKINĖ. Ak! Ak!

MOKYTOJAS. Užuoat gaudžiusi varnas, kol aš čia plūkiuosi... geriau pasistengtumėt atidžiau klausytis... Negi aš ruošiuosi ginti daktaro disertaciją... Aš ją seniai apgyniau... ir turiu abiejų sričių doktoratą... ir dar superdoktoratą... Tai nesuprantat, kad noriu jums tik gero?

MOKINĖ. Skauda dantis!

MOKYTOJAS. Užtat, kad jūs blogai išauklėta... Bet daugiau to nebus, nebus, nebus, nebus!..

MOKINĖ. Aš... klausau...

MOKYTOJAS. Aha! Aš jau sakiau: norint išmokti skirti visas tas skirtingas kalbas, nėra nieko geresnio už praktiką!.. Pradėsime iš eilės. Pamėginsiu jus išmokyti visų žodžio „peilis“ vertimo variantų.

MOKINĖ. Kaip sau norit... Man vis tiek...

MOKYTOJAS (*šaukia Tarnaitę*). Mari! Mari! Kur ji dingo?.. Mari! Mari!.. Ką tai reiškia, Mari? (*Atidaro duris dešinėje*) Mari!..

M o k y t o j a s išeina. Mokinė valandėlę sėdi viena, įsmeigusi akis į tuštumą, atbukusiu veidu

MOKYTOJAS (*šaukia už scenos*). Mari! Ką tai reiškia? Kodėl neateinat! Reikia ateiti, kai šaukiu! (*Grįžta kartu su Mari*) Aš čia įsakinėju, jūs privalote manęs klausyti. (*Rodo į Mokinę*) Ta višta ničnieko nesupranta! Ji nieko nesupranta!

TARNAITĖ. Negadinkit sau kraujo, ponas mokytojau! Žiūrėkit, kad kas neatsitiktų! O gali atsitikti, oi, gali!

MOKYTOJAS. Mokėsiu laiku susitvardyti.

TARNAITĖ. Visi taip sako. Norėčiau bent kartą savo akim pamatyti.

MOKINĖ. Man skauda dantis.

TARNAITĖ. Matot — jau prasideda! Štai pirmas požymis!

MOKYTOJAS. Koks požymis? Paaiškinkite, ką jūs tuo norite pasakyti!

MOKINĖ (*apatišku balsu*). Taip, ką jūs tuo norėjote pasakyti? Man skauda dantis.

TARNAITĖ. Galutinis požymis! Svarbiausias požymis!

MOKYTOJAS. Kvailystės! Kvailystės! Kvailystės! (*Tarnaitė ruošiasi eiti*) Ne, neišeikite lyg niekur nieko.

Aš jus pakviečiau, kad atneštumėt man keletą peilių: ispanišką, neispanišką, portugališką, prancūzišką, turkišką, rumunišką, sardanapališką, lotynišką ir ispanišką.

TARNAITĖ (*rūsčiai*). Nedėkit į mane vilčių.

Išeina

MOKYTOJAS (*nori ją sulaikyti, kiek sutrinka. Stai-ga prisimena*). A! a! (*Greitai eina prie bufeto, pasiima iš stalčiaus didelį nematomą arba tikrą — pagal režisieriaus skonį — peilį, linksmai juo mojuoja*) Štai, gerbia-moji, štai peilis. Gaila, kad tik vienas, bet pasistengsi-me, kad jo užtektų visom kalbom. Pakaks, jeigu jūs sa-kysite žodį „peilis“ visomis kalbomis, įsmeigusi į peilį akis ir įsivaizduodama ta kalba, kuria sakote.

MOKINĖ. Man skauda dantis.

MOKYTOJAS (*kone dainuodamas, rečltatyvu*). Tai-gi, sakykit, *pei* kaip *pei*, *lis* kaip *lis*... Žiūrėkite į jį, žiūrėkit atidžiau, iš arčiau...

MOKINĖ. Kokia kalba sakyti? Prancūziškai, itališkai, ispaniškai?

MOKYTOJAS. Dabar jau nebe svarbu... Kas jums rūpi! Sakykit: *pei*.

MOKINĖ. *Pei*.

MOKYTOJAS. ...*lis*... Žiūrėkite.

Mojuoja peiliu prie Mokinės akių

MOKINĖ. *Lis*...

MOKYTOJAS. Dar kartą... Žiūrėkite.

MOKINĖ. Užteks. Čia jau per daug. Be to, man skauda dantis, man skauda kojas, man skauda galvą...

MOKYTOJAS (*kapotu balsu*). Peilis... Žiūrėkite... Peilis... Žiūrėkite... Peilis... Žiūrėkite...

MOKINĖ. Nuo jūsų balso ir ausis ėmė skaudėti. Na ir balselis! Toks šaižus!

MOKYTOJAS. Sakykit: peilis... *pei*... *lis*...

MOKINĖ. Ne. Man skauda ausis, man viską skauda...
MOKYTOJAS. Aš tuoj, paukštyte, nuplėšiu tas tavo ausis, tada nebeskaudės.

MOKINĖ. Oi... nuo jūsų man viską skauda...

MOKYTOJAS. Žiūrėkite, na, greičiau kartokite: *pei...*

MOKINĖ. Ak, jeigu jau taip norit... *pei... peilis...* (*Aiškumo akimirka, ironiškai*) Tai neispaniškai...

MOKYTOJAS. Tebūnie neispaniškai, jei jums patinka... tik greičiau... maža laiko... O, be to, kas per klastingi klausimai? Per daug sau leidžiat!

MOKINĖ (*pavargusi, liūdnai verkšlėna, ekstazės, o kartu ir nevilties apimta*). Ak!

MOKYTOJAS. Kartokit, žiūrėkit. (*Kaip pėmpė*) Peilis... peilis.. peilis... peilis...

MOKINĖ. Ak kaip skauda... galvą (*tarsi glamonėdama, liečia ir vardija įvairias kūno dalis*) ...akis

MOKYTOJAS (*kaip pėmpė*). Peilis... peilis...

Abu jau stovi; Mokytojas nebesivaldydamas suka aplink ją ratu ir mojuoja peiliu, lyg šoktų skalpo šokį, bet nereikia persūdyti: Mokytojo šokio pa turi būti vos pastebimas; Mokinė, atsigrįžusi į publiką, traukiasi atbula lan-go link, visa ligūsta, ilgesinga, lyg apžavėta

MOKYTOJAS. Kartokit, kartokit: peilis... peilis... peilis...

MOKINĖ. Man skauda... gerklę, kaklą... ak... pečius... krūtis... peilis...

MOKYTOJAS. Peilis... peilis... peilis...

MOKINĖ. Klubus... peilis... šlaunis... pei...

MOKYTOJAS. Tarkit teisingai... peilis... peilis...

MOKINĖ. Peilis... gerklę...

MOKYTOJAS. Peilis... Peilis...

MOKINĖ. Peilis... pečius... rankas, krūtis, klubus...
peilis... peilis...

MOKYTOJAS. Va taip... Dabar teisingai tariat...

MOKINĖ. Peilis... krūtis... pilvą...

MOKYTOJAS (*pasikeitusiu balsu*). Atsargiai... neiš-
daužkit lango... peilis žudo...

MOKINĖ (*vos girdimai*). Taip, taip... peilis žudo?

MOKYTOJAS (*nužudo Mokinę plačiu teatrališku
žestu*). A-a-a! Va tau.

*Mokinė irgi šaukia „A-a-a!“ ir krenta nepado-
ria poza ant kėdės, kuri lyg tyčia stovėjo prie
lango; „A-a-a!“ šaukia vienu metu ir žmogžu-
dys, ir jo auka; po pirmo smūgio Mokinė su-
smunka ant kėdės, plačiai išskėstos kojos kabo
abipus kėdės sėdynės; Mokytojas stovi prieš
ją, nusigręžęs nuo publikos; po pirmo smūgio
jis dar kartą smeigia peiliu negyvą Mokinę iš
apačios į viršų ir visu kūnu krūptelia*

MOKYTOJAS (*uždusęs, murma*). Tai kekšė... Juo ge-
riau... Net gera pasidarė... Ak! Ak! Kaip pavargau... Vos
dvasią atgaunu!.. A-a-k!

*Sunkiai kvėpuoja, smunka žemėn — laimė, po
ranka pasitaiko kėdė; šluostosi kaktą, murma
nesuprantamus žodžius; pamažu nusiramina...
Atsistoja; žiūri į peilį, kurį laiko rankoje, pama-
to merginą ir tarsi atsibunda*

MOKYTOJAS (*apimtas panikos*). Ką aš padariau! Kas
man dabar bus! Kas dabar bus! Ai-ai-ai! Tai nelaimė!
Gerbiamoji, gerbiamoji, kelkitės! (*Blaškos!, tebelaiky-
damas rankoj nematomą peilį, lyg nežinotų, ką su juo
veikti*) Kelkitės, gerbiamoji, pamoka pasibaigė... Gali-
te eiti... kitą kartą užmokėsite... Ak! Ji negyva... negy-

MOKYTOJAS. Gerai, Mari, gerai. (*Pridengia*) Kad tik nepakliūtume su tais keturiasdešimčia karstų... Tik pagalvokit: keturiasdešimt karstų... Žmonės stebėsis... O jei paklaus, kas viduj?

TARNAITĖ. Nekvaršinkit sau galvos. Pasakysim, kad tušti. O, be to, niekas nieko neklausinės. Žmonės pripratę.

MOKYTOJAS. Bet vis dėlto...

TARNAITĖ (*išima raištį su koku nors ženklų, pavyzdžiui, nacistine svastika*). Va, jeigu bijot, užsidėkit ir galėsite būti ramus. (*Užriša raištį ant rankovės*) Reikia būti diplomatu.

MOKYTOJAS. Ačiū, brangioji Mari, dabar jau aš ramus... Gera jūs mergina, Mari... atsidavusi...

TARNAITĖ. Gerai jau, gerai. Pirmyn, ponas mokytojai! Na kaip?

MOKYTOJAS. Gerai, brangioji Mari! (*Tarnaitė ir Mokytojas ima merginos lavoną už pečių ir už kojų ir eina į dešinę, durų link*). Atsargiai, kad neužgautumėt.

Jie išeina. Scena kurį laiką tuščia. Kairėje, prie durų, pasigirsta skambutis

TARNAITĖ (*už scenos*). Einu, einu, tuojau.

Ji pasirodo scenoje, kaip ir pjesės pradžioje, eina prie durų. Skambutis suzirzta dar kartą

TARNAITĖ (*tyliai*). Ta irgi nebesitveria. (*Garsiai*) Kantrybės! (*Prieina prie durų, atidaro*) Laba diena, panele. Jūs būsite naujoji mokinė? Atėjote į pamoką? Mokytojas jūsų laukia. Einu, pasakysiu, kad atėjot. Jis tuojau pasirodys. Prašom į vidų, panele, prašom.

U ž d a n g a

1950 metų birželis